

 ΚΕΦ. Γ'.

Τὰ καθήκοντα εἰς τὰς χεῖρας.

1. Αὐτὴ ἡ ψυχὴ θεωρία τῆς ωραίας φύσεως τέρπει τὴν ψυχὴν μας, καὶ μᾶς προξενεῖ μίαν εὐλικρινεσάτην ἡδονήν. Ὅθεν πρέπει καὶ ἡμεῖς, εἰς δύναμιθα, νὰ κἀμνωμεν τὰ περὶ ἡμᾶς πράγματα ἀρεσά. Ὅμως δὲν πρέπει νὰ φροντίζωμεν εἰς αὐτὰ μόνον διὰ τὴν ἡδονήν, ἀλλὰ μάλις νὰ σοχαζώμεθα καὶ τὴν ὠφέλειαν.

2. Καὶ τὰ ζῶα ἐμπορῶν νὰ συντρέχωσι πολὺ εἰς τὴν ἡδονήν μας: διότι ποῖον δὲν τέρπει τὸ λάλημα τῶν πτηνῶν; ἡ φιλοπονία τῶν μυρμηκῶν; ἡ ἔντεχρος οἰκονομία τῶν μελισσῶν; Καὶ πόση ἡδονὴ δὲν γεννᾶται εἰς ἡμᾶς, ὅταν σοχαζώμεθα, πόσον ὠφέλιμα εἶναι πολλὰ ζῶα εἰς ἡμᾶς! Διὰ τῆτο καὶ βλέποντες μόνον, ὅτι εἶναι καλὰ εἰς αὐτὰ, χαιρόμεθα πλέον. Ὅμως δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν καὶ ἀγαπῶμεν νὰ μὴν ἦναι μόνον εἰς ἡμᾶς καλὰ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ζῶα, ἐπειδὴ εἴμεσθε πεπληροφορημένοι, ὅτι εἰς ἦναι καλὰ εἰς ὅλα τὰ περὶ ἡμᾶς πράγματα, αὐξάνει ἡ ἡδονὴ μας.

3. Ἀλλ' ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ἦναι ἡ ἡδονὴ, τὴν ἐποῖαν μᾶς προξενῶν τὰ ἄψυχα πράγματα καὶ τὰ ζῶα, ἀσυγκρίτως μεγαλειότερα εἶναι ἡ ἡδονὴ, τὴν ἐποῖαν μᾶς προξενῶν οἱ ἄνθρωποι: διότι χωρὶς τὴν

βοήθειαν τῶν ἀνθρώπων δὲν ἠμπορούσαμεν ἡμεῖς τώρα νὰ ζῶμεν. Τροφήν, ἐνδύματα, ἔ κατοικίαν, τὰ ὁποῖα εἶναι αἱ πρώται μας χρεῖαι, τ' ἀποκτῆμεν διὰ μέσθ ἄλλων ἀνθρώπων, ἔ πόσοι ἀνθρώποι πρέπει νὰ δουλεύωσιν, ἕως ἔ νὰ δουληθῶμεν νὰ εὐχαρισήσωμεν αὐτάς τὰς χρεῖας. Πόσοι χιλιάδες ἀνθρώποι λοιπὸν δουλεύου διὰ ἡμᾶς, χωρὶς νὰ μᾶς γνωρίζωσι τελείως. Ἐντεῦθεν ἔμπορῆμεν εὐκολα νὰ καταλάβωμεν, ὅτι ὅλοι οἱ ἀνθρώποι πρέπει νὰ ἔχωσι χρεῖαν ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, ὅπῃ ἔτω δουλεύει ἕνας διὰ τὸν ἄλλον, ἔ προξενῶν ἕνας τῆ ἄλλη τόσῃν ἡδονῇν.

4. Ἐὰν ἔχωμεν ἡμεῖς χρεῖαν βοήθειας, δὲν ζητῆμεν αὐτὴν εἰς τὰ ζῶα, ἀλλ' εἰς τὴς ἀνθρώπους. Διὰ τῆτο εἶναι ἔ καλὸν νὰ εὐρίσκωνται ἀνθρώποι τριγύρω μας: διότι, ἔὰν ἡμεθα μόνοι, δὲν ἔμπορῆμεν νὰ ζητήσωμεν βοήθειαν εἰς αὐτάς.

5. Ἐπειδὴ εἶναι καλλίτερον εἰς ἡμᾶς, ἔὰν οἱ περὶ ἡμᾶς ἀνθρώποι ἦναι εὐχαρισημένοι, παρὰ ἔὰν ἦναι ἀνευχάριστοι — διότι ἔὰν ἦναι εὐχαρισημένοι μᾶς προξενῶν περισσοτέραν ἡδονῇν — πρέπει νὰ σπεδάζωμεν ὅσον ἔμπορῆμεν διὰ νὰ εὐχαρισήσωμεν τὴς περὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους. Ἐξεύρομεν δὲ παρὰ καλὰ, τί κάμνει τὴς ἀνθρώπους ἐν γένει εὐαρέσθῃς ἔ δυσαρέσθῃς: διότι ὅλοι ἔχομεν τὰς αὐτάς χρεῖας ἔ παρομοίας δυνάμεις. Ἐκείνο ὅπῃ λυπεῖ ἡμᾶς, λυπεῖ ἔ αὐτάς: ἐκεῖνο δὲ ὅπῃ χαροποιεῖ ἡμᾶς, χαροποιεῖ

ἔξ αὐτῆς. Καὶ τῆτο εἶναι χαρὰ εἰς ἡμᾶς, εἰὰ εὐ-
 χαρισῶμεν τὲς ἄλλες ἀνθρώπους, ἔξ βλέπωμεν, ὅτι
 εἶναι εὐθυμοί.

6. Ἐὰν μᾶς ἀκολυθῆ κἀνένα καλόν, τὸ διηγέ-
 μεθα μετὰ χαρᾶς εἰς τὲς ἄλλες ἀνθρώπους, διὰ νὰ
 συγχαίρωνται με ἡμᾶς. Ὡσαύτως δὲ ἔξ οἱ ἄλλοι
 ἄνθρωποι ἐλπίζου νὰ συγχαίρωμεθα με αὐτῆς, εἰὰ
 μᾶς εἰπῶσιν, ὅτι τὲς συνέβη κἀνένα καλόν: διότι
 καθὼς δὲν τὸ ἀγαπήσαμεν νὰ λυπῶνται ἄλλοι ἄν-
 θρωποι διὰ τῆτο, ὅτι χαιρόμεθα ἡμεῖς, ἢ νὰ χαιρων-
 ται διὰ τῆτο, ὅτι μᾶς συνέβη κἀνένα λυπηρὸν πράγ-
 μα, ἔτω δὲν τὸ ἀγαπῆν ἔξ ἄλλοι.

7. Ἐὰν καταπτῶμεν εἰς κἀμμίαν ἀνάγκην, εἶναι
 βέβαια καλόν τὸ νὰ ἐμπορῶμεν μόνοι μας νὰ βοη-
 θῶμεθα. Ἀλλ' ἐπειδὴ τῆτο δὲν εἶναι πάντοτε δυνα-
 τὸν εἰς ἡμᾶς, ἀγαπῶμεν νὰ μᾶς βοηθῶσιν ἄλλοι.
 Ὅμως ἤθελε μᾶς κακοφανῆ πολὺ, εἰὰ ἕνας ἄλλος,
 ὁ ὁποῖος ἐδύνητο νὰ μᾶς βοηθήσῃ, δὲν ἤθελε νὰ μᾶς
 βοηθήσῃ. Ὡσαύτως ἐλπίζει καὶ κάθε ἄλλος, εἰὰ
 καταπτᾶ εἰς ἀνάγκην, εἰς τὴν ὁποῖαν δὲν δύναται
 μόνος νὰ βοηθήσῃ τὸν ἑαυτόντε, νὰ τὸν βοηθήσω-
 μεν ἡμεῖς, ἔξ ἤθελεν εἶδαι ἄδικον, εἰὰ ἡμπορέσα-
 μεν ἔξ δὲν τὸν ἐβοηθῶσαμεν, ἐπειδὴ ἔξ τὸ ἴδιον ἐλ-
 πίζομεν ἡμεῖς ἀπὸ αὐτόν.

8. Ὁ γενικὸς ἔν κανὼν, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει
 νὰ πολιτευῶμεθα εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις πρὸς τὲς

ἄλλης ἀνθρώπου, εἶναι ἔτος: Πολιτεύου πρὸς ὅλους τὸς ἀνθρώπους πάντοτε ἔτω, καθὼς θέλεις καὶ πολιτεύονται αὐτοὶ πρὸς ἐσέ.

9. Ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι χρειάζονται τόσον ἕνας τὸν ἄλλον, καὶ ἐμπορῶν νὰ προξενώσιν ἕνας τῷ ἄλλῳ τόσῃν ἡδονῇ, διὰ τῆτο κατοικῶν ὄχι μόνον ἐκεῖνοι, ὅσοι εἶναι πλησιέστεροι ἀλλήλοις, οἱ γονεῖς καὶ τὰ τέκνα ὁμοῦ εἰς ἕνα ὄσπίτιον, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ οἰκοκύριοι ἐκτίσαν τὰ ὄσπίτιάτων πλησίον ἕνα τῷ ἄλλῳ, τὰ ὅποια κάμνεν τὰ χωρία καὶ τὰς πόλεις, καὶ πολλὰ τοιαῦτα μίαν ἐπικράτειαν.

10. Ἐὰν κάθε κάτοικος ἐνὸς χωρίου ἢ μιᾶς πόλεως, ἢ οἱ πολῖται μιᾶς ἐπικρατείας εἶχαν ἄδειαν νὰ κάμνωσιν ὅ,τι ἤθελαν, δὲν ἠμπορῶσεν ἡ συντροφία νὰ μείνῃ πολὺν καιρὸν. Διὰ τῆτο καὶ εὐθύς, ὅπου ἐσυμφώνησαν καὶ ἀπεφάσισαν ἀναμεταξύτων νὰ ἦναι μία συντροφία ἢ ἕνα ἔθνος, διώρισαν τί ἔχει καθ' ἕνα νὰ κάμνῃ ἢ νὰ μὴ κάμνῃ. Καθ' ἕνα λοιπὸν πρέπει νὰ κάμνῃ ἐκεῖνο ὅπερ εἶναι ἀρετὸν καὶ ὠφέλιμον εἰς ὅλους. Καθ' ἕνα πρέπει εἰς τὸ ἐπάγγελμα, εἰς τὸ ὅποσον διωρίθη, ἢ τὸ ὅποσον μόνος τε ἐκλεξέ, νὰ φυλάττηται τὸ κανόνας ἢ τὸς νόμους, οἱ ὅποιοι πρέπει ἀναγκασίως νὰ φυλάττωνται, διὰ νὰ ἦναι κοινῶς εἰς ὅλους καλὰ. Κατὰ τήτας ἢν τὸς νόμους τῆ τόπῃ δύναται ἕκαστος νὰ ἐξεύρῃ, τί εἶναι τὸ ἐδικόν τε· τί

πρέπει νὰ κάμνη· τί δὲν τολμᾷ νὰ κάμνη· τί εἶναι κοινὸν εἰς ὅλους· πῶς ἐμπορεῖ νὰ μεταχειρίζηται τὰ ἰδιά τε καὶ τὰ κοινὰ πράγματα.

11. Κανένα μέλος τῆς συντροφίας δὲν τολμᾷ νὰ βλάπτῃ τὸν ἄλλον ἢτε εἰς τὸ σῶμα, ἢτε εἰς τὴν τιμὴν, ἢτε εἰς τὰ υπάρχοντα. Καὶ ἂν ἡμεῖθα ἡμεῖς ἰχυρότεροι, δὲν τολμῶμεν νὰ μεταχειριζώμεθα τὸν ἀσθενέστερον καθὼς θέλομεν· διότι εἰάν ἦτον συγχωρημένον τῆτο εἰς ἡμᾶς, ἤθελον ἔχει οἱ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἰχυρότεροι ἀπὸ ἡμᾶς, τὸ αὐτὸ δίκαιον. Διὰ τῆτο καὶ ἐφρόντισαν διὰ τῶν νόμων νὰ μὴ ἀδικῇ ὁ δυνατώτερος τὸν ἀσθενέστερον.

12. Καθ' ἕνας ἔχει ὄφελος, εἰάν φυλάττωνται οἱ νόμοι, ἐπειδὴ ζητῶν τὸ συμφέρον ὅλων τῶν μελῶν. Ὅθεν χρεώσεται ἕκαστος νὰ τῆς φυλάττῃ, καὶ δὲν ἔχει ἄδειαν νὰ κάμνη τίποτε, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐναντίον εἰς τῆς νόμους τῆ τύπου, ὅπως ζῆ.

13. Ἐὰν μᾶς ἀδικῇ τις, πράττει ἐναντίον τῶν νόμων, καὶ τότε πρέπει νὰ ζητῶμεν ἡμεῖς βοήθειαν κατὰ τῆ ἀδικήσαντος ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν· διότι αὕτη ἔχει τὸ δίκαιον νὰ παιδεύῃ τὸν ἀδικητὴν, ἕνα μὲν διὰ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἀπὸ περισσοτέρας ἀδικίας, ἄλλο δὲ διὰ ν' ἀποτρέψῃ ἄλλους ἀπὸ παρόμοια πράγματα· διότι εἰάν εἶχεν ἄδειαν ὁ ἕνας ν' ἀδικῇ τὸν ἄλλον, καὶ ὁ δυνατώτερος νὰ κάμνη μετὰ τὸν ἀσθενέστε-

ρον ὅ,τι ἤθελε, δὲν ἠμποροῦσαμεν νὰ ζῶμεν μαζὺ, ἔ
νὰ κάμνωμεν ἕνα ὄνειρος.

14. Ἐπειδὴ ἡμεῖς ζῶμεν μαζὺ μὲ ἄλλες ἀνθρώ-
πους, πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν ὄχι μόνον ἐκεῖνο ὅπῃ
εἶναι βλαβερὸν εἰς ὅλους ἡμᾶς, ἀλλὰ ἔ ἐκεῖνο ὅπῃ
ἤθελεν εἶδαι βλαβερὸν εἰς τὲς ἄλλες. Διὰ τὴτο δὲν
τολμῶμεν νὰ μεταχειριζώμεθα ἔ τὰ ἴδιά μας πράγ-
ματα ἔτως, ὡσε νὰ ἦναι αὐτὰ βλαβερά εἰς τὲς
ἄλλες.

15. Ἡμεῖς ἔμπορῶμεν νὰ κάμνωμεν εἰς ἕναν ἄν-
θρωπον ἔ περισσότερον καλὸν ἀπὸ ὅ,τι χρειωῶμεν νὰ
κάμνωμεν εἰς αὐτὸν κατὰ τὲς νόμους, τὸ ὅποτον εἶν
τὸ κάμνωμεν, τῆ προξενεῖ ἔ περισσότεραν χαρὰν, ἔ
ταύτην τὴν μεγαλειτέραν χαρὰν πρέπει νὰ τὴν προτι-
μῶμεν ἀπὸ τὴν μικροτέραν. Ὄταν δὲ κάμνωμεν εἰς τὲς
ἄλλες κἀνενα καλὸν, πρέπει νὰ τὸ κάμνωμεν μετὰ
χαρᾶς.

16. Δὲν εἶναι συγχωρημένον εἰς ἡμᾶς νὰ κά-
μνωμεν εἰς τὸν ἄλλον κἀνενα καλὸν μὲ ζημίαν μεγα-
λην τῆ τρίτῃ. Ὄθεν δὲν ἔχομεν ἄδειαν νὰ παίρνω-
μεν τῆ ἄλλῃ τὰ πράγματα, διὰ νὰ τὰ χαρίζωμεν
εἰς τὸν τρίτον, ὁ ὅποιος τὰ χρειάζεται. Ὡσαύτως
δὲν ἔχομεν ἄδειαν νὰ προξενῶμεν εἰς μερικὸς κάμ-
μίαν ἠδονὴν, διὰ τὴν ὅποιαν ἤθελαν διαταρεσηθῆ αἱ
περισσότεροι.

17. Ἡμεῖς πρέπει ν' ἀγαπῶμεν κάλλιον νὰ ἦναι

καλὰ εἰς ὄλον τὸ γένος, παρὰ εἰς ἡμᾶς μόνον. Διὰ τῆτα πρέπει ἔ μετα χαρᾶς νὰ δουλεύωμεν διὰ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος μας, ἐπειδὴ ἔ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἐκ τῆτου ὠφελεμέθα.

ΚΕΦ. Δ΄.

Τὰ καθήκοντα εἰς τὰς ἀρχολίας.

1. **Εἰς** τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς μας χρειαζόμεθα ἡμεῖς τροφὴν, φορέματα, ἔ κατοικίαν. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐμπορώμεν εὐκολώτερα νὰ ἀποκτήσωμεν ὅλα, ὅσα ἐπιζητῶνται εἰς αὐτὰ, ἔ νὰ ζῶμεν ἀναπαυτικώτερα, χρειαζόνται οἰκονόμοι, αὐτεργοὶ, τεχνίται ἔ πραγματευταί, οἱ ὅποιοι δουλεύσι νὰ ἐν μέρει διὰ λόγων των, ὅμως περισσότερον διὰ τὰς ἄλλας ἀνθρώπους: διότι εἴτοι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐδύλευσαν ἔ δι ἄλλης, ἔπρεπον ἡμεῖς μόνοι νὰ προβλέψωμεν ὅλα, ὅσα χρειαζόμεθα, ἔ ὅσα ἀγαπήσαμεν νὰ ἔχωμεν, τὸ ὅποσον ἤθελεν εἶδαι δύσκολον, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς.

2. Ἐὰν ἄλλοι ἄνθρωποι δουλεύσι διὰ ἡμᾶς, δὲν πρέπει νὰ τρέχωμεν ἡμεῖς χωρὶς δουλείαν: διότι καθὼς ἡμεῖς χαιρόμεθα, εἴαν ἀγαπήσαμεν κἀνένα πρῶγμα, τὸ ὅποσον δὲν ἤμπορούσαμεν μόνοι μας νὰ

τὸ ἀποκτήσωμεν, νὰ μᾶς τὸ προβλέψωσιν ἄλλοι, ἔτω χαίρονται καὶ οἱ ἄλλοι. Ὅθεν χρεωζόμεν ἡμεῖς, εἰὰν μᾶς βοηθῶσιν ἄλλοι, νὰ τὰς βοηθῶμεν καὶ ἡμεῖς πάλιν.

3. Εἰὰν ὁ ἓνας δὲν ἔχη χρεῖαν τινὸς πράγματος, τὸ ὅποιον ὁ ἄλλος τὸ χρειάζεται, ἢ εἰὰν ὁ ἓνας ἔχη ἀφθονίαν ἐνὸς πράγματος, ἀπὸ τὸ ὅποιον ὁ ἄλλος ἔχει ἔλλειψιν, ἐμπορῆν νὰ βοηθῶνται ἀναμεταξύ των, κείμενοιτες ἀλλαγὴν ἓνας μὲ τὸν ἄλλον, ὡς ὁ ἓνας νὰ λαμβάνῃ ἀπ' ἐκείνου ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον ἢ χρήσιμον εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀλλαγὴ τῶν πραγματειῶν ἔχει πολλὰς δυσκολίας: διότι πολλάκις ὁ ἓνας ἐκεῖνα τὰ εἶδη τῶν πραγματειῶν, τὰ ὅποια ἐπιθυμεῖ ὁ ἄλλος ν' ἀλλάξῃ, ἢ παντελῶς δὲν τὰ ἔχει, ἢ τὴνλάχισον ὄχι τόσον πλεονεκτήτως, εφεύρηκαν οἱ ἄνθρωποι ἐνὰ σημεῖον, διὰ τὸ ὅποιον ἐμπορεῖ τις νὰ πωλῇ τὴν περίσσειαν τῶν πραγματειῶν τε, καὶ τὲτο τὸ σημεῖον εἶναι τὰ Χρήματα ἢ τὰ Ἄσπρα.

4. Τὰ χρήματα δὲν συντείνου κυρίως εἰς τὴν συντήρησιν τῶν ἀνθρώπων, ἔτε κείμενον νὰ δουλεύομεν τώρα ὀλιγώτερον: διότι εἰχαμεν ἡμεῖς τόσα καὶ τόσα ἄσπρα, καὶ δὲν εἰχαμεν τροφὴν, δὲν ἠβελαν ἀναπαύσει αὐτὰ τὴν πείνάς μας, ἔτε ἠβελαν διατηρήσει τὴν ζωὴν μας. Ἀλλὰ καὶ εἰὰν εἰχαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πολλὰ ἄσπρα, καὶ δι' αὐτὰ δὲν ἠβελε

πλέον κανέναις νὰ δελεΐη, δὲν ἠμπορήσαμεν μὲ τὰ ἄσπρα ν' ἀποκτήσωμεν ἐκεῖνα ὅπῃ ἐπιθυμήσαμεν νὰ ἔχωμεν.

5. Ἐὰν ἔχωμεν ἡμεῖς τροφήν, ἐνδύματα, καὶ κατοικίαν, δὲν χρειαζόμεθα πλέον ἄσπρα διὰ τὴν συντήρησίν μας. Ἀλλ' ἐὰν ἔχωμεν χρεῖαν τοιούτων πραγμάτων, τὰ ὅποια δὲν ἠμποροῦμεν μόνοι νὰ τὰ κάμωμεν, ἢ νὰ τὰ προβλέψωμεν, μᾶς συντείνου τὰ ἄσπρα εἰς τὴν ἀπόκτησιν αὐτῶν. Ἐκεῖνος δὲ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος δύναται μόνος τε ν' ἀποκτήσῃ τὴν τροφήν τε, τὰ φορέματά τε, καὶ τὴν κατοικίαν τε· χρειάζεται ὀλίγα πράγματα· ἔχει νὰ φροντίσῃ διὰ ὀλίγου ἀνθρώπου μόνον· καὶ δὲν ἔχει χρεῖαν πολλῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια συντείνουσιν ἀπλῶς εἰς τὴν τροφήν καὶ μεγαλοπρέπειαν, ἀλλ' ἀρκεῖται εἰς ὀλίγας ἀναπαύσεις· αὐτὸς ὀλίγα ἄσπρα χρειάζεται.

6. Ὅστις δὲν ἔχει ἄσπρα, μὲ τὰ ὅποια ἠμπορεῖ ν' ἀγοράσῃ τὰ ἀναγκαῖα, πρέπει περισσότερον νὰ δελεΐη, ἐπειδὴ ἀλλέως ἤθελεν ἔχει ἔλλειψιν. Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ἕως τῶρα τόσοι ἄνθρωποι ἐδέλευσαν διὰ ἡμᾶς, καὶ ἀκόμη δελεύουσιν, ἐπειδὴ ἐξεύρου βέβαια, ὅτι ἀποκτῶν ἄσπρα ἀπὸ ἡμᾶς διὰ τὰς δελεΐας των, μὲ τὰ ὅποια ἠμποροῦν νὰ προφθάσωσι τὰ ἀναγκαῖα των ἔξοδα.

7. Ἐπειδὴ αἱ δελεΐαι πληρόνονται μὲ ἄσπρα, εἶναι καλὸν νὰ ἐξεύρῃ ἕνας ἄνθρωπος τοιαύτας δε-

λείας, με τὰς ὁποίας ἐμπορεῖ νὰ κερδαίνη ἄσπρα, ἐπειδὴ ἔτιωσ ἐμπορεῖ βέβαια ν' ἀποκτήσῃ ὅλα, ὅσα ἀπαιτῶνται εἰς τὴν χρειάν ἢ ἀνάπαυσιν. Εὐρίσκονται βέβαια ἢ τοιοῦτοι ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι χωρὶς νὰ δουλεύωσι, ἔχον πάλιν ἀρκετὰ ἄσπρα, τετέστιν εἶναι πλέσιοι· ὅμως εἶναι καλὸν ἢ εἰς αὐτὸς νὰ ἐξεύρωσι τοιαύτας δουλείας, με τὰς ὁποίας ἐμπορεῖ τις νὰ κερδαίνη ἄσπρα: διότι ἀκολουθῶν κολλαὶ περιστάσεις, ἢ συμβαίνει τῇ ἀληθείᾳ πολλάκις νὰ χάσωσιν οἱ πλέσιοι ἄνθρωποι ὅλα τῶν τὰ ὑπάρχοντα, ἢ νὰ γένωσι πάμπτωχοι. Ὅθεν ἀναγκάζονται νὰ δουλεύωσι, ἢ τότε εἶναι καλὸν εἰς αὐτὸς, εἰάν ἐμαθῶν νὰ δουλεύωσι ἢ συνείθισαν εἰς τὴν δουλείαν.

8. Ἐάν ἓνας ἄνθρωπος ἦναι πτωχὸς ἢ δὲν ἐμπορῆ νὰ δουλεύῃ, πρέπει νὰ ψωμοζητῆ διὰ νὰ ζῆ. Αὐτὸς βλέπει τὸν ἑαυτὸν τε ἀναγκασμένον τότε νὰ ζῆ ἀπὸ τὸ ἔλεος τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τὸ ὅποτον εἶναι πολλὰ λυπηρὸν ἢ δυσάρεστον. Ὅθεν χρεωστῆμεν, εἰάν δὲν μᾶς λείπωσιν αἱ δυνάμεις, κάλλιον νὰ δουλεύωμεν. Τῆτο μᾶς εἶναι βέβαια εἰς τὴν ἀρχὴν πικρὸν ἢ βαρὺ, ὅμως πᾶσα δουλεία, ὅσον βαρεία ἢ ἂν μᾶς φαίνεται εἰς τὴν ἀρχὴν, εἰάν τὴν τελειόκωμεν μόνον ἐπιμελῶς ἢ μετὰ χαρᾶς, γίνεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐλαφροτέρα εἰς ἡμᾶς, ἢ τέλος πάντων γίνεται ἡ δουλεία ἕξις ἢτοι συνήθεια εἰς ἡμᾶς, εἰς τρόπον ὅτι δὲν ἐμπορῆμεν χωρὶς αὐτὴν νὰ ζῶμεν.

9. Ἐὰν συνεβίζωμεν ἡμεῖς νὰ δουλεύωμεν, μανθάνωμεν μὲ τὸν καιρὸν καὶ τοιαύτας δουλείας νὰ κάμνωμεν, τὰς ὁποίας χρειάζονται ἄλλοι ἄνθρωποι. Διὰ τῆτο καὶ ζητῶν αὐτοί, ἐπειδὴ ἐξεύρην, ὅτι δυνάμεθα νὰ κάμνωμεν τοιαύτας δουλείας, τὰς ὁποίας ἀγαπῶν νὰ ἔχωσι, νὰ μᾶς παρακινῶσι μὲ ἄσπρα διὰ νὰ τὰς κάμνωμεν. Οὕτως ἐμπορῶμεν ὄχι μόνον ἑαυτὸς, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους νὰ ὠφελῶμεν. Αἰσθανόμεθα δὲ καὶ μεγαλωτάτην χαρὰν βλέποντες, ὅτι μᾶς ἀγαπῶν καὶ μᾶς τιμῶν ἄλλοι ἄνθρωποι, ἐπειδὴ ἐμπορῶμεν νὰ εὐχαρισήσωμεν τὰς ἐπιθυμίαςτων, καὶ δουλεύωμεν μὲ περισσοτέραν ὄρεξιν.

10. Ἐὰν ἓνας πλέσιος ἄφινεν ἄλλους ἀνθρώπους νὰ δουλεύωσι διὰ λόγου τε, ἐπειδὴ δὲν ἔχει χρεῖαν νὰ κερδαίνῃ ἄσπρα, καὶ αὐτὸς δὲν ἐδύλευε τίποτε, δὲν ἦτον καλόν: διότι τὰ ἄσπρα καθ' ἑαυτὰ δὲν ἔχον τιμὴν, ἀλλὰ μόνον καθότι εἶναι ἄλλοι ἄνθρωποι ὅπῃ δουλεύουν δι' ἄσπρα. Ἐὰν λοιπὸν εἶχέ τις τόσα καὶ τόσα ἄσπρα, καὶ δὲν ἦταν ἄνθρωποι ὅπῃ νὰ δουλεύωσι δι' ἄσπρα, δὲν ἤθελαν τὸν ὠφελήσει τίποτε ὅλα τε τὰ πλέτη: διότι δὲν ἤθελε δυναθῆ νὰ ἀναπαύσῃ τὴν πεινᾶν τε μὲ τ' ἄσπρα, μῆτε νὰ ἐνδυνῆ μὲ αὐτὰ, μῆτε νὰ εὐχαρισῆσῃ τὰς ἄλλασ τε χρεῖας, καὶ ἀκολούθως μῆτε νὰ κοιμᾶται ἡσυχώτερα, μῆτε νὰ ζῇ ἀναπαυτικώτερα, ἐπειδὴ ἔχει πολλὰ ἄσπρα.

11. Ὅταν δουλεύωμεν, μᾶς περνᾷ ὁ καιρὸς πολὺ

χαριέστερον, παρ' ὅταν καθήμεθα ἀργοί, ἔξ δὲ κιν-
δυνεύομεν νὰ κυριευώμεθα ἀπὸ τὴν ἀκηδῖαν ἢ τὴν
κοινῶς λεγομένην πλῆξιν. Προσέτι ἡ δουλεία προ-
ξενεῖ εἰς τὸ σῶμα μας τὴν ἀναγκαίαν κίνησιν, ὅπερ
μας εἶναι πολὺ καλλίτερα, παρὰ εἶναι ἀναπαυώμεθα
πάντοτε, ἔξ ἀφ' ἧ ἐναχοληθῶμεν εἰς μίαν ὠφέλιμον
δουλείαν, γεννᾶται εἰς ἡμᾶς μετὰ τὴν τελείωσιν αὐ-
τῆς μία ἡδονή, τὴν ὁποίαν δὲν ἐμπορεῖ ν' ἀπολαμ-
βάνῃ ἐκεῖνος ὅπερ διατριβῆς τὸν καιρὸν εἰς τὴν ἀργίαν
ἔξ παντελῆ ἀπραξίαν. Ὅθεν ἔξ δὲ θέλει μετανοή-
σει κανένας, ὅτι ἔμαθεν ἢ ἔκαμε κανένα ὠφέλιμον
πρᾶγμα.

12. Ἡμεῖς χρεωσῆμεν, ἔξ εἰν δὲ εἶχαμεν χρεῖαν
νὰ δουλεύομεν διὰ τὴν κυβέρνησιν τῆς ζωῆς μας, νὰ
συνεθίζομεν εἰδὲν ἤττον νὰ κάμνωμεν κανένα ὠφέ-
λιμον πρᾶγμα: διότι μὲ τὴν παντελῆ ἀπραξίαν ἠ-
θέλαμεν κατακινήσει εἰς τὴν κατάστασιν τῶν ἀλόγων
ζώων, ἢ εἰς τὴν θηριωδίαν, ἐπειδὴ αἱ ἐπιδεξιότη-
τές μας ἔξ αἱ δυνάμεις μας δὲν ἠθέλαν ἐξασκηθῆ.
Εἰς ταύτην τὴν θηριώδη κατάστασιν ἠθέλαμεν ἔχει
ἡμεῖς βέβαια περισσότερον καιρὸν εἰς τὴν διατριβήν,
ὅμως ἠθέλε μᾶς λείψει ὁλότελα ὁ φωτισμὸς τῆ
νοός μας. Ὅλαι αἱ δουλείαι μας ἠθέλαν περιορισθῆ εἰς
τὴν εὐχαρίστησιν τῶν ἀναγκασιότατων μας χρειῶν,
τὸν δὲ ἐπιλοιπον καιρὸν ἠθέλαμεν τὸν ἐξοδιάσει εἰς

τὴν ἀργίαν, ἢ ἠθέλαμεν ἀγνοήσῃ παντελῶς τὰς ἡδονὰς τῆ νοῦς.

13. Ἐπειδὴ εἶναι δυσάρεστον ἢ βλαβερόν τὸ νὰ σοχαζώμεθα πρῶτον πολὺν καιρὸν, κοίαν δουλείαν θέλωμεν ἴσια τῶρα νὰ ἐπιχειροῦμεν, πρέπει νὰ διορίσωμεν ἡμεῖς ἢ νὰ ἀποφασίσωμεν, εἰς κοίαν τάξιν πρέπει νὰ τελειώνωμεν ὅλην τὴν ἡμέραν τὰς δουλείας μας μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, ὅπε ὁμῶς πρέπει πάντοτε νὰ προτιμῶμεν τὴν ἀναγκαίαν δουλείαν ἀπὸ τὴν ὠφέλιμον. Πρὸς τέτοις πρέπει, εἰάν ἀρχίσωμεν μίαν δουλείαν, νὰ τὴν τελειώσωμεν, ἢ νὰ μὴ προχωρήσωμεν εἰς ἄλλην, πρὸ τῆ τελειώσωμεν τὴν πρώτην, ἐπειδὴ ἀλλέως ἢ μισοτελειωμένη δουλεία δὲν ἠθελε μᾶς ὠφελῆσαι τίποτε. Πρὸ πάντων δὲ πρέπει εἰς τὰς δουλείας μας νὰ ἔχωμεν τὸν νῦν μας προσηλωμένον εἰς αὐτὰς, ἢ νὰ μὴ ἀμελιῶμεν, ἢ νὰ παραβλέπωμεν τίποτε, ἐπειδὴ ἀλλέως δὲν προκόπτουσιν αἱ δουλείαι μας, τὸ ὅποσον μᾶς προξενεῖ λύπην.

14. Ἐὰν ἔχωμεν ἡμεῖς δύο δουλείας νὰ τελειώσωμεν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ μία εἶναι δύσκολος ἢ δυσάρεστος, ἡ δὲ ἄλλη εὐκολος ἢ ἀρεσὴ, πρέπει νὰ ἐπιχειροῦμεν πρῶτον τὴν δύσκολον ἢ δυσάρεστον, ἐπειδὴ τότε ἔχομεν ἡμεῖς ἀκόμη ὅλας τὰς δυνάμεις, ἢ ἡ ἄλλη μᾶς συντείνει τρόπον τινὰ εἰς ἀρεσίν.

15. Ἐὰν θυνώμεθα νὰ τελειώσωμεν περισσότερα

πράγματα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, δὲν πρέπει ν' ἀφήσωμεν αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν, ἐπειδὴ μὲ τῦτο κερδαίνομεν τὸν καιρὸν. Ἐπειτα ἐμποροῦμεν εἰς ὀλίγον καιρὸν νὰ κάμνωμεν περισσότερα, ἢ ὅσον περισσότερα ὠφέλιμα πράγματα κάμνομεν, τόσον καλλίτερα εἶναι.

ΚΕΦ. Ε΄.

Τὰ καθήκοντα εἰς τὰς περιστάσεις
τῆς ζωῆς.

1. Πρὶν ἀρχίσωμεν νὰ κάμνωμεν τίποτε, πρέπει πάντοτε νὰ εσχαζώμεθα, ὅποια ἀποτελέσματα θελὼν ἐπισύρει αἱ πράξεις μας: διότι μερικαὶ πράξεις μας ἐπιφέρουσιν ἀρεσά, ἄλλαι δὲ πάλιν δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Μᾶς συμβαίνουν δὲ ἔτι πολλὰ πράγματα, ὅπῃ δὲν τὰ ἐθαρρόσαμεν, ἀπὸ τὰ ὅποια ἄλλα μᾶς χαροποιῦν, ἄλλα δὲ μᾶς λυπῶν.

2. Ἐὰν μᾶς συμβαίῃ κανένα καλὸν, χαιρόμεθα δικαίως δι' αὐτὸ, ὅμως πάντοτε χαιρόμεθα περισσότερον, ἐὰν συναιωθῶμεθα, ὅτι εἴμευθεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι αἰτίαι αὐτῷ, παρὰ ἐὰν ἐγγίγῃ χωρὶς τῆς ἡμετέρας συνεργίας.

3. Πολλοὶ ἄνθρωποι πιθεύουν, ὅτι ἐὰν τὸς ἀνο-